

D.A.K.

ΕΝ ΔΑΚΡΥ

ΕΠΙ

ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΛΗΣΜΟΝΗΘΕΝΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

ΗΤΟΙ

ΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ΤΩΝ ΚΑΣΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

ΤΕΛΕΣΘΕΝ ΕΝ ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΗ 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1889

Handwritten initials or signature in black ink.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΦΟΡ. ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

Π. Σ. Σ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκ του Τυπογραφείου Παρασκευά Λεωνή

1889

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

1911

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

1911

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

1911

ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΣΚΙΑΙΣ

ΤΩΝ

ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΚΑΣΙΩΝ

ΚΑΤΑ

ΤΟΝ ΜΕΓΑΝ ΥΠΕΡ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΓΩΝΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΟΛΙΓΑΙ ΛΕΞΕΙΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑΙ

Πρὸ τοῦ ἐσγᾶτος ἐξεγερθέντος παρ' ἡμῖν ἱεροῦ πνεύματος τῆς φιλοπατρίας, ἐκδηλουμένου διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἀνδριάντων καὶ τῆς τελέσεως μνημοσύνων εἰς τοὺς ἐνδόξους ἐκείρους ἥρωας τῆς Ἑθρικῆς ἡμῶν παλιγγεσείας, δὲν ἠδύνατο οἱ Κάσσιοι μόνοι ρὰ μένωσιρ ἀπαθεῖς καὶ ρ' ἀφήσωσιρ ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὸ σκότος τοὺς ἡρωϊκοὺς αὐτῶν πατέρας, εἰς δ' κατέρριψεν αὐτοὺς ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀμεριμνησία τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων.

Οὔτοι τιμῶντες τὰς θυσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐκείνων, κοινῇ εἰσοφοῖ, ἐτέλεσαν ἐν Ἀθήναις τῇ ἐνεργείᾳ Ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης παρὰ τῶν κ. κ. Γεωργίου Μανρῆ, Ἰωάν. Πετρῆ καὶ Νικολ. Ἀνδρουλιακοῦ ἀρχιερατικὸν ὑπὲρ αὐτῶν μνημόσνον ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν τῇ 18ῃ Ἰουνίου 1889, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἐξηκορταπενταετίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν, εὐμενῶς χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας κ. Σωκράτους καὶ πλῆθους ὀλίγου μέρ, πληρ ἐκλεκτοῦ παρισταμένου.

Ἐκ τῶν προσελθόντων ὀφείλομερ μετ' εὐγνωμοσύνης ρ' ἀναφέρωμερ τὸ σεβαστὸν ὄνομα τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων κ. Τιμολ. Φιλήμορος, εὐμενῶς πάντ τιμήσαρτος τὸ τελεσθὲν μνημόσνον διὰ τε τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ τῆς ἐν τῷ Δημαρχείῳ καὶ τῇ Ἀκροπόλει ἀνυψώσεως τῆς Ἑθρικῆς ἡμῶν σημαίας.

Εὐγνωμόνως ἐπίσης ἀναφέρωμερ καὶ πανδήμωρ ἐκφράζωμερ τὰς εὐχαριστίας μας εἰς ἐκείρους ἐκ τῶν Σεβ. Καθηγητῶν τοῦ Ἑθρ. Πανεπιστημίου, τῶν Δημοτ. Συμβούλων καὶ Παρέδρων, τῶν κ. κ. Βουλευτῶν καὶ Ἀξιωματικῶν, καὶ πάντων ἐκείνων, οὔτινες, τιμῶντες τὴν μνήμην καὶ σεβόμενοι τὰς θυσίας καὶ

τοὺς ἀγῶνας τῶν εὐκλεῶς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς κοινῆς πα-
τρίδος ἀγωνισμένων καὶ πεσόντων ἐκείνων ἀνδρῶν, προσήλ-
θοι ἐν τῷ μνημοσύνῳ διὰ τῆς παρουσίας τῶν ταύτης δηλοῦν-
τες τοῦλάχιστον, ὅτι δὲν κατοικοῦσι μόνον ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ
Ἑλλάδι ἄνδρες, οὕτως ἐν τῇ τιμῇ καὶ τῶν σεβασμῶν, ὃν ὀφεί-
λουσι εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐργασθέντας, θυμι-
λοῦσι κατὰ τὸ συμφέρον καὶ τὸν κομματισμὸν, ὃν ἕκαστος ἐξυ-
πηγετεῖ.

Τί δὲ γὰρ εἰπόμεν περὶ τοῦ ποιητοῦ κ. Παραγ. Συνοδίου,
τοῦ ἐνθου τούτου Βάρδου τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν Παλιγγενεσίας,
τοῦ ἐμπνευσμένου ὑμνητοῦ τῆς ἡρωοτόκου ἐκείνης ἐποχῆς; Τὸ
ἐν τῷ μνημοσύνῳ ἀπαγγελλθὲν πλήρες πάθους καὶ πατριωτι-
σμῶ ποίημα αὐτοῦ κατατιθέμενοι ἐνταῦθα ὡς ἐν χρυσῷ πλαι-
σίῳ, ἐν ᾧ ὡς ἱερὸν ἐγκόλιον φέρεται παρὰ πατρὸς Κασίου,
ἔστω μικρὰ πλὴν τραγῆ ἐκδήλωσις τῆς πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύ-
νης ἡμῶν διὰ τὴν συμπαθῆ γωνίαν, ἣν ὑπὲρ τῆς παραγκωρι-
σθείσης νήσου πῶτος καὶ μόνος αὐτὸς ἤγειρεν.

Εὐχαριστίας ὀφείλομεν ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις τύπον
διὰ τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐμερῆ ὑποδογὴν,
ἣς παρ' αὐτοῦ ἔτυχε ἢ τε ἀναγγελία καὶ ἡτέλεισις τοῦ μνημοσύ-
νου. Παρατίθεμεν ἐνταῦθα τὴν ἐν τῇ « Ἐπιθεωρήσει » τῆς 21
Ἰουνίου ε. ε. περιγραφὴν τοῦ μνημοσύνου, ἅτε παρ' αὐτῆς ἀ-
κριβέστερον καὶ ἐκτερέστερόν πως ἐκτεθέντος.

Ἄ Μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ σεμνότητι αὐτοῦ ἐτελέσθη τὴν προ-
χθὲς Κυριακὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως τὸ προαγγελλθὲν
μνημόσυνον τῶν Κασίων ἀγωνιστῶν, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβ.
Ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας καὶ παρισταμένου πλήθους ἐκλε-
κτοῦ μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων,
δημοτικοὶ σύμβουλοι, δημοτικοὶ πάρεδροι, καθηγηταὶ Παιδει-
στημίου, δικηγόροι, βουλευταί, ἀξιωματικοὶ καὶ πάντες οἱ τι-
μῶντες τὴν μνήμην τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων ἀνδρῶν.

Ἄ Οἱ Κάσιοι ἅπαντες περιεκύκλουν τὸ πένθιμον βᾶθρον ἐφ'
οὔ μετὰ τῶν συμπλεκομένων σημειῶν ἀνηστᾶτο, καὶ ὁ κατα-
τεθεὶς ἐκ δάφνης μεγαλοπρεπῆς στέφανος, ὅστις κεκαλυμμένος

ὑπὸ διαφαροῦς μελαροῦ πέπλου, ὑπεδήλου τὸ πένθος τῆς πολυτλήμορος ρήσου ἐπὶ τῇ δουλείᾳ αὐτῆς. Περί ὧρα 10ην συγκεκρημένος ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα ὁ κ. Γ. Μαρξῆς φοιτητῆς τῆς Ἱατρικῆς ἐκ Κάσου, ἐκφωνήσας τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον, δι' οὗ ἐξῆρε τὴν σθεναρὰν καὶ ἡρωϊκὴν ἀμυντὰν, ἣν κατὰ τοῦ στόλου τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ ἀντέταξεν ἡ ἡρωϊκὴ ρῆσος, καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξιστόρησε τὴν παρωλεθρίαν καὶ ὑποταγὴν αὐτῆς, διεμνηρεύσας ἅμα μετὰ πάθους τὸ πικρὸν παράπονον τῆς μεγαλομάρτυρος ρήσου ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ἀδιαφορίᾳ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος. Μετ' αὐτὸν ἀνῆλθε συγκεκρημένος ἐπίσης ὁ ἐμπνευσμένος τοῦ ἀγῶνος ψάλτης ὁ ἐθνικός μας ποιητῆς κ. Π. Συροδινός, ὅστις ἀφ' οὗ ἐν προομιῶ ἔψεξε τὴν ἀδιαφορίαν τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῇ μὴ παραστάσει αὐτῆς, ἐνθους ἀπήγγειλεν ἐλεγεῖον μεστὸν αἰσθήματος καὶ πατριωτισμοῦ, ὅπερ συγκεκρημένους ἐκράτει τοὺς παρευρεθέντας ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Παρατηρήθη μάλιστα ὅτι δύο γέροντες Κάσιοι, Λεῖψαλα τῆς μεγάλης ἐκείνης γενεᾶς, καὶ νεῖνις Κασία μετὰ δακρύων ἤκουον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸν τε λόγον καὶ τὸ ποίημα.

«Ἐν γένει ἡ τελετὴ αὕτη ἐγένετο ἐπιβάλλουσα καὶ σοβαρά, τιμῶσα τοὺς διοργανώσοντας αὐτὴν καὶ ἰδίως τὸν κ. Γ. Μαρξῆν τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποῖου ὀφείλεται αὕτη.»

Διὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τοῦ μνημοσύνου, ἀταξιωσάσης γὰρ στείλῃ ἕνα κἂν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς, δὲν ἔχομεν τί γὰρ εἴπωμεν, ἀρκοῦμενοι γὰρ ἐπαγαλάβωμεν τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ κ. Συροδινοῦ.

«Διὰ τὴν ἀχαριστία τοῦ καιροῦ μας καταπίνω
μὰ κατὰρα κι' ἐμπνευσμένους 'ς τὸ σταυρὸ τῆς Κάσου κλίνω».

Ἀθήνησι: τῇ 5 Αὐγούστου 1889.

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΛΟΓΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩ ΙΕΡΩ ΝΑΩ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙ ΤΩ ΜΝΗΜΟΣΥΝΩ

ΤΩΝ ΚΑΣΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ

ΤΗ 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1889

ΥΠΟ

Γ. Ν. ΜΑΥΡΗ

«Τὰ γὰρ μεγάλα τῶν ἔργων ἂν μὴ τύχῃ
λόγων κηρύκων, ἀπορρεῖ τῆς μνήμης καὶ
λήθην ἀμπόσχηται». ΞΕΝΟΦΩΝ.

Παιερώτατε Ἱερόργα!

Σεβαστὴ ὁμήγουρι!

Ἐτικεπτόμην ἵνα παρέλθω σιγῶν διότι εἰς τὸ μέγεθος τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀνελάμβανον ἀποβλέψας καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἀδυναμίαν μου ὑπ' ὄψει ἔχων, ἐξεδίωκον ἀνεπαίσθητως ἀπ' ἑμαυτοῦ πᾶν θάρρος καὶ πᾶσαν τόλμην εἰς τὸ ν' ἀποδυθῶ εἰς τὸ εὐγενές πλην ὀλισθηρὸν τοῦτο τοῦ λόγου στάδιον, ὡς αἱ βαρῦδρομοὶ τοῦ πολέμου καὶ τρομακτικοὶ πυροβολισμοὶ φυγαδεύουσιν ἀπὸ τὰς φωνεῶν τὰ ἀσθενῆ, τὰ ἀδύνατα καὶ ἀπροστάτευτα πτηνά. Τῇ φωνῇ, ὅμως τοῦ καθήκοντος ὑπέικων καὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐμενεῖ ἐπεικειᾷ πεποιθώς, θαρρύντως ἀνέρχομαι τὸ βῆμα τοῦτο, μὴ ἔχων ἀξιώσεις εὐτυχοῦς ὑπὸ τῶν Ἐλικωνιάδων γαλουχηθέντος βροτοῦ, ἀλλ' ἵνα ραντίσω νεκρικὰ ἄνθη ἐπὶ τῶν τάφων γενναίων τῆς πατρίδος τέκνων

καὶ καύσω λιθανωτὸν πρὸ τοῦ δαφνοτολιστοῦ καὶ ἐνδόξου βωμοῦ, ὃν διὰ τῶν θυσιῶν καὶ αἱμάτων αὐτῶν ἤγειραν ἡμῖν, μεγάλοι μεγάλης ἐποχῆς ἄνδρες, προσλιπαρῶν πρὸς τοῦτο τὴν ὑμετέραν ευγενῆ προτοχὴν.

Δὲν θέλομεν υπερβάλλει πολὺ τοῦ ἀληθοῦς, Κύριοι, ἐὰν εἴπωμεν ὅτι εὐάριθμοι ἢ μᾶλλον οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος μόνον ἱστορικοὶ εἰσὶν ἐκεῖνοι, οἵτινες γινώσκουσι τὴν ἱστορίαν τῶν σήμερον μνημονευομένων ἀνδρῶν καὶ κατανοῶσι τὴν βαρύτητα τοῦ γεγονότος, ὅπερ συνετελέσθη τῇ 31 Μαΐου 1824, ἀποφράδι ἡμέρα τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τοῦ Ἰεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Καὶ ὅμως ἡ Ἥως τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶδε λαὸν θαλασσομάχον καὶ ἡρωϊκὸν σφαιγιασθέντα, αἰχμαλωτισθέντα καὶ ἐξανδραποδισθέντα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἄρδων, εἶδε τὸν τουρκοκλέτηρα τῆς Κάσου βράχον, μετὰ πολλὰς ματαίας τοῦ ἐχθροῦ ἐφόδους, ὑποκύψαντα τέλος εἰς τὸν μοιραῖον τῆς ὑποδουλώσεως κλῆρον μετὰ πολύμοχλον καὶ ἡρωϊκὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος πάλιν.

Ἐξήκοντα καὶ πέντε συμπληροῦνται σήμερον ἐνιαυτοί, ἀφ' ἧς ἡμέρας συνετελέσθη ἡ πρώτη ἐκείνη αἱματηρὰ παῖξις τοῦ φρικώδους δράματος, ὅπερ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως ἔπαξεν ὁ παρῆισακτος τοῦ Σουλτάνου ὑπερασπιστῆς Αἰγύπτιος Μεχμέτ - Ἀλῆς.

Ὅπως διαβλέπων τὴν ἐπιβλαβῆ τῆς Κάσου ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν κατὰ τῆς Κρήτης ἀγῶνων αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ τῆς ἀντάρτιδος Πελοποννήσου μελετωμένης εἰσβολῆς του, ἐσκέφθη ὅτι πρῶτιστα πάντων ἐφείλει νὰ θέσῃ ἐκ ποδῶν τὸ παρεμβαλλόμενον ἐκεῖνο εἰς τοὺς σκοπούς του κώλυμα, νὰ σιγήσῃ τὰ ὑπὲρ τῆς Κρήτης κροτοῦντα πυροβόλα τῶν Κασίων καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν πρὸς τὴν Πελοπόννησον δρόμον αὐτοῦ ἀπὸ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα πλήν

ἐπιβίβουνα τῆς Κάσου σκάφη, τῶν ὁποίων τὰ ἥρωικά κατορθώματα οὐχὶ σπανίως ηὐτύχησαν νὰ συνοφρυώσωσιν ὑπ' ὀργῆς τὸ ἀγέρωγον τοῦ Αἰγυπτίου ἐκείνου Σατράπου μέτωπον.

Ἡ Κάτος εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ Ἑλλην. Ἀρχιπελάγους καὶ παρὰ τὰ πλευρὰ τῆς μεγαλωνύμου Κρήτης ἐπικαίρως κειμένη. ὑψοῦται ἐκεῖ ἐν τῷ μέτῳ τῶν γλαυκῶν τοῦ Καρπαθίου πελάγους κυμάτων, οἷονεὶ θεότευκτον φρούριον, ὅπως προασπίζῃ τοὺς κατὰ τῆς τυραννίας ἀγῶνας τῆς ἥρωικῆς μεγαλονήσου.

Ὅπως δὲ πάντα τὰ τῆς Ἑλλην. Ἐκναστάτειος, ὑπὸ χειρὸς ἀοράτου διεπόμενα ἀρμοδίως εἰς ἓνα σκοπὸν ἀποτελεσματικῶς συνέτεινον, καὶ ἡ τοῦ Κασίου λαοῦ παρὰ τὰ πλευρὰ τῆς Κρήτης εἰς τὰ ναυτικὰ προάσκητις, θεόθεν φαίνεται ἀποκεκαλυμμένη.

Οἱ Κάσιοι τυχόντες ἀγόνου καὶ ξηρᾶς γῆς οὐδὲν εἰς τὴν ἀπληστίαν τῶν δεσποτῶν αὐτῆς θέλγητρον παρεχούσης, ηὐτύχησαν διὰ μέσου τῶν ζορεῶν τῆς δουλείας αἰῶνων νὰ διατηρήσωσιν ἀλώβητον τὸ πατρῶον αὐτῶν ἔδαφος, ἀγνὸν καὶ ἄσπιλον ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ἐπιμιξίας τὸ αἶμα καὶ τὸ αἶσθημα αὐτῶν, οὐχ ἦτρον ὅμως ἀπαραμείωτον καὶ τὸ πρὸς τοὺς τυράννους αὐτῶν μίτος.

Ὅπότεν τὸ εἶδεχθὲς καὶ ἀποτρόπαιον τῆς τυραννίας φάσμα ὡς ἐφιάλτης βαρὺ ἐπεκάθητο ἐπὶ τῶν στέρνων τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν ἔθνους, οἱ Κάσιοι ἐλεύθεροι καὶ ἀδούλωτοι ὑπὸ μόνου τοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν αἰσθήματος καὶ τοῦ πρὸς τοὺς τυράννους μίτους κινούμενοι, ἐπέτων πανταχοῦ, καὶ διὰ τῶν ἐλαφρῶν αὐτῶν καταδρομικῶν, ἢ ἐξεδίκουντο διὰ τῆς καταστροφῆς τουρκικῶν πλοίων τοὺς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν στενάζοντας δούλους, ἢ προσήρχοντο

άρωγοί τῶν καταδυναστευομένων, τροφοδῶται τῶν λιμωπτόντων καὶ σωτῆρες τῶν ἐκπατριζομένων.

Μεμυημένοι δὲ τὰ τῆς πολυπλοκάμου τῶν Φιλικῶν Ἑταιρίας, ἀνέμενον οἱ γενναϊόφρονες ἐκεῖνοι ἄνδρες μετ' εὐγενοῦς ἀνυπομονησίας τὴν ποθητὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς Ἑλλάδος ἤθελεν ἠχήσῃ τὸ στεντόρειον τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως σάλπισμα, ἤθελεν ἀκουσθῆ ὁ ἐγερτήριος πολεμικὸς παιὰν καὶ ἤθελον ὠχριάσῃ αἱ ἄγριαι τῆς τυραννίας ὀρδαί, πρὸ τῶν ὑπερφάνων καὶ ἀρειμανίων τῆς Ἑλευθερίας καὶ τοῦ Χριστοῦ λεγεῶνων.

Ὅθεν, ὅτε ἐλευθέρα ἢ αὔρα ἀπὸ τὰς ἀδουλώτους τοῦ Ταυγέτου κορυφᾶς διαχαιομένη, ἔφερεν ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτῆς τὸ χαρμύσινον τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως ἄγγελμα, οἱ Κάσιοι, διαρρήξαντες τοὺς ἀπαλοὺς καὶ γλυκεῖς δεσμοὺς τοῦ εἰρηνικοῦ αὐτῶν βίου, εἰσεπήδησαν πάνοπλοι εἰς τὸ ἔνδοξον στάδιον τοῦ ἀνῶνος, αναπετάσαντες ἐπὶ τῶν ἰστῶν τῶν πλοίων αὐτῶν τὴν ἱερὰν τοῦ Σταυροῦ σημαίαν¹, λουστῆσαν ὅμως, φεῦ! ἐν τῇ ἀνυψώσει αὐτῆς ἀπὸ τὰ μαρτυρικὰ αἵματα 20 πλοιάρχων Κασίων σφαγέντων ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Τούρκων ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς ἐξεγέρσεως τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ὁχυρώσαντες δὲ καλῶς οὗτοι τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ συγκροτήσαντες ἐξ ἰδίων στόλον ἀξιόμαχον ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ γενναίου αὐτῶν Ναυάρχου Ν. Ἰουλίου² πα-

¹ Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1821 οἱ Κάσιοι, μαθόντες τὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἐκκρηξίν τῆς ἐπαναστάσεως, ὕψωσαν καὶ αὐτοὶ ἐν τοῖς πλοίοις αὐτῶν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν.

² Οἱ Κάσιοι ὡς καὶ πάντες οἱ τότε ναυτικοὶ λαοὶ ἀνεγνώριζον πάντοτε μεταξὺ αὐτῶν ἓνα διακρινόμενον ἐπὶ τε ἐμπειρίᾳ καὶ συνέσει καὶ εἰς ὅν σιωπηλῶς ὑπῆγοντο, ὀνομάζοντες Ναύαρχον. Οἱ Κάσιοι λοιπὸν ὡς τοιοῦτον ἐ-

ρέπλεον τὰ παράλια τῆς Καραμανίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ πανταχοῦ τὸν ὄλεθρον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐπέφερον, σεβόμενοι ἔμως πάντοτε τὰ ὑπὸ ξένας σημαίας καλυπτόμενα πλοῖα,¹ (ἂν καὶ τὰ σύμβολα ταῦτα οὐχὶ σπανίως ἐκάλυψαν καὶ τοὺς ἐχθίστους τῶν πολεμίων ἡμῶν). Εἰς τὰ ἀστυγεύοντα δὲ τῆς Κρήτης παράλια προσεγγίζοντες ἢ ἀπέκλειον τοὺς λιμένας αὐτῶν ἢ ἀπεθίβαζον τὰς εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἀναγκαίας τροφὰς καὶ πολεμοφόδια, διαπεραιοῦντες ἅμα εἰς Κάσο τὸς πρόσφυγας ἐνθα ἀσφαλείας καὶ φιλοξενίας μεγάλης παρ' αὐτοῖς ἀπήλαυον.²

Ναί· ποσάκις ἅπασα ἡ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας μέχρις Ἀλικαρνασοῦ θάλασσα δὲν εἶδε τοὺς γενναίους ἐκείνους ναυμάχους σύροντας ὄπισθεν τῆς νικηφόρου πρύμνης αὐτῶν στόλον ὀλόκληρον βαρέων τῆς Αἰγύπτου ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλοίων, λείαν ζηλωτὴν τῶν κατὰ τῆς τυραννίας ἀγώνων των! Ποσάκις οἱ κάτοικοι τῶν παραλιῶν τῆς Κρήτης πόλεων καὶ πασῶν τῶν παρ' αὐτὴν νήσων, δὲν εἶδον τὰ πλοῖα αὐτῶν στένοντα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν τροφῶν καὶ τῶν πολεμοφοδίων, νὰ ἐξεμῶσι ταῦτα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς μεγαλονήμου Νήσου, τριφοδοτοῦντα τὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἔτοιμα πάντοτε ἵνα δεχθῶσι καὶ σώσωσιν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς πρόσφυγας!

Ἡ παρὰ τὴν Κύπρον αἰχμαλωσία καὶ κατοχὴ ἐνὸς ἐξελεξαν τὸν συνετὸν καὶ φιλόπατρι Ν. Ἰούλιον, τὸν ἄλλως Μπουρέκαν ἐπικαλούμενον.

¹ Μεταξὺ τῶν ἐν Δαμιέτῃ ὑπὸ τῶν Κασίων συλληφθέντων τουρκικῶν πλοίων ὑπῆρχε καὶ μία ὀλκὰς, ἣν ἐγκατέλειπον οἱ Κάσιοι ἐλευθέραν, διότι τὸ ἐν αὐτῇ φορτίον ἀνῆκεν εἰς Εὐρωπαίους.

² Εἰς πάσας τὰς κρητικὰς ἐπαναστάσεις ἡ Κάσος ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πλησιέστερον καὶ ἀσφαλέστερον ἄσυλον τῶν προσφύγων, ἐνθα πολλὰ καὶ ἀδελφικὰ ἐπεθαφιλεύθησαν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Κασίων φροντίδες (ἴδε Κριτοβουλίδου Ἀπομνημ. Περὶ Κρήτης Κεφ. Α' σελ. 28).

τῶν μεγαλητέρων δικροτοῦ Αἰγυπτιακοῦ τῶν στόλου, ἧτις ἐδόξατε τὰ ὄπλα τοῦ ἀτρομήτου πλοίαρχου Χατζῆ Νικολάου Μακρῆ καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ λεοντοθύμων συντρόφων¹. Ἡ περὶ τὴν Δαμιέτην τῆς Αἰγύπτου καταναυμαγήτις καὶ σύλληψις 33 Σουλτανικῶν πλοίων μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων ὑπὸ τεισάρων μόνον Κασιακῶν ὀγκάδων². Ὁ παρὰ τοῦ μεγαλόφρονος Θεοδώρου Κανταριτζῆ γενόμενος ἀποκλεισμός τῶν Χανίων καὶ ὁ ἕτερος τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Κρήτης ἀποκλεισμός ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀτρομήτων ναυτίλων³, πάντα ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἥρωικά κατορ-

¹ Τὸ πλοῖον τοῦ Χατζῆ-Νικολάου Μακρῆ, παραπλέον τὰ παράλια τῆς Κύπρου (1812) συνήντησε δικροτόν τι Αἰγυπτιακόν, δι' οὗ ἀπεστέλλοντο τῷ Σουλτάνῳ ὑπὸ τοῦ Μεχ. ἐπ. - Αἰ. μετὰ πολλῶν χρηματικῶν δώρων καὶ ἐπὶ παρθένου τῆς Γεωργίας. Κατὰ τοῦ δικροτοῦ τούτου ἐπέπεσον, διὰ τῆς λέμβου τοῦ πλοίου, τρεῖς μόνον ναῦται καὶ ὁ πλοίαρχος, οἵτινες διὰ μόνῃς τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν κατατρομάξαντες τοὺς 80 ἄλθαιούς, τοὺς συνοδεύοντες τὰς Γεωργιανὰς, πεσόντας ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν Θάλασσαν, κατέλαβον σχεθὸν ἀμαχητὶ τὸ πλοῖον, οὐδενὸς ἀντιστάντος, ἐκτὸς γιγαντιαίου τυφῆος χιλιάρχου, ὅστις ὄμως ἐρῆθη εἰς τὴν Θάλασσαν περὶν νεκρῆς ὑπὸ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ γενναίου ναύτου Κωστῆ Φελοῦζῆ. Τὸ συλληφθὲν πλοῖον ἔφερον οἱ κατακτηταὶ εἰς Κίσον ἔνθα ἀπεβίβασαν τὰς ἐπὶ τῆς Γεωργιανῆς κόρας, ἃς τινὲς τῶν κατακτητῶν ναυτῶν ἐκχριστιανίσαντες παρέλαβον ὡς συζύγους. (Ἴδε «Ἐβδομηάδος» ἀριθ. 22 καὶ 23 1889).

² Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1823 συνέλαβον ἐκ Δαμιέτης τῆς Αἰγύπτου οἱ Κάσιοι 33 σιτοφόρα πλοῖα, ἀνήκοντα εἰς τὸν Σουλτάνον, ἅτινα ἐκφορτώσαντες ἐν Κίσῳ, ἐδώρησαν εἰς τὴν τότε προσωρινῇ Κυβερνήσει τῆς Ἑλλάδος, ἧτις μετεχειρίσθη αὐτὰ ὡς πυρπολικὰ.

³ Ὁ πλοίαρχος Θ. Κανταριτζῆς, προϊστάμενος μοίρας Κασιακῆς ἐκ δέκα πλοίων ἐπολιόρησε τὰ Χανία κατὰ τὸ 1823 καὶ ἦθ' ἔλεν ἀναγκάσει αὐτὰ εἰς παράδοσιν, ἐὰν ὁ θάνατος αὐτοῦ, ἐπενεγθεὶς ὑπὸ τῆς θραύσεως τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πυροβόλου, δὲν ἐπήνεγκε τὴν διάλυσιν καὶ τὸν διασκορπισμὸν τῆς ὅλης Μοίρας. Τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἔτερά Μοῖρα ὑπὸ τὸν ἥρωα Μ. Μαλλιάρη ἐξεπολιόρηκε τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Κρήτης, ὅποτε μετὰ κρατερῶν ναυμαχιῶν μετὰ τοῦ ἐπελθόντος Αἰγυπτ. Στόλου, διελύθησαν οἱ πολιορκηταί, καταφυγόντες ἐν Κίσῳ, ἔνθα ἀέμεναν αὐτοὺς ἡ τύχη τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ. (Ἴδε Ἱστορ. Παπαριγοπούλου τόμ. Ε' σελ. 846 καὶ Δοκίμ. Ἱστορ. Φιλήμωνος τόμ. σελ. 125).

θώματα, ἃ ἐπιλείπει μοι ὁ χρόνος θέλοντι ν' ἀπαριθμήσω, εἰσὶν ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς φιλοπατρίας τῶν Κασίων καὶ πρόκεινται λαμπρὰ καὶ περιφανῆ τεκμήρια τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς γενναιότητος αὐτῶν.

Ἄν δὲ ἡ ποταπότης καὶ ἡ κακεντρέχεια θέλουσα νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας καὶ θυσίας αὐτῶν ἐχαρακτήρισε τὰς πράξεις ταύτας ὡς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πειρατικὰς ἐπιδρομὰς, τοῦτο οὐδόλως ἄπορον, ἀφ' οὗ καὶ εἰς τοὺς ἀρηϊφίλους ἐκείνους καὶ ἐλευθερόφρονας ἄνδρας, οἵτινες ἐν ταῖς κορυφαῖς ἀπροσίτων ὁρέων καὶ ἐν τοῖς σκοτεινῶν καὶ ἀγρίοις σπηλαίοις ἀπορρώγων βράχων διετήρησαν, διὰ μέσου τῶν σκοτεινῶν τῆς δουλείας χρόνων, ἀσθέστους τοὺς ἱερούς τῆς ἐλευθερίας πυρσούς, ἔδωσαν τὸ μισητὸν τοῦ κ λ έ π τ ο υ ὄνομα.

Ἡ ἱστορία, ἡ ἀμερόληπτος ἐκείνη καὶ ψυχρὰ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἐξελέγκτρια, θέλει ἀποδώσῃ δικαιοσύνην εἰς τὸν κατασυκοφαντηθέντα ἐκείνον λαὸν καὶ θέλει στέψῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας καὶ θυσίας αὐτῶν διὰ τοῦ θαλεροῦ τῆς δικαιοσύνης στεφάνου ³.

³ Εἶναι λυπηρὸν τῷ ὄντι πῶς καὶ Ἕλληνες ἱστορικοὶ γνωρίζοντες λεπτομερέστερον καὶ ἀκριθέστερον τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ ἦθη τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, παρεσύρθησαν ἐπιπολαιῶς ἀπὸ τὸν χαρακτήρισμόν, ὃν εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἔδωσαν οἱ πηήσσοντες τότε πρὸ τοῦ Μεγάλου Καλήφου Εὐρωπαιοὶ καὶ ἐχαρακτήρισαν καὶ οὗτοι αὐτοὺς ὡς πειρατὰς καὶ κερδοσκόπους, ἀρνηθέντες εἰς αὐτοὺς καὶ τὸ ἱερὸν κίνητρον τῶν πρὸς τοὺς τυράννους ἀγῶνων αὐτῶν. Καὶ ποίαν νομιμότητα ἐπιζητοῦσιν οἱ Κύριοι οὗτοι εἰς ἀγῶνα ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας διεξαγόμενον, ἀφοῦ τὴν νομιμότητα καὶ τὸ δίκαιον φέρεῖ ἐν ἑαυτῇ αὐτὴ αὐτὴ ἢ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς τῶν καταδυναστευομένων λαῶν; Καὶ πῶς ἄλλως δύναται ὁ δούλος νὰ δεικνύεται κατὰ τῆς ἐπιβαλλομένης δεσποτείας, καὶ τῆς κτηνώδους δουλείας, εἰς ἣν ὑποβάλλεται, ἢ διὰ τῆς παραβάσεως αὐτῶν τούτων τῶν τυραννικῶν θεσμῶν, διὰ τῆς κα ἀστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου τῶν τυράννων αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς βιζιάς ἀφαιρέσεως τῶν μέσων, ἅτινα οἱ δεσπότες αὐτοῦ κατ' αὐτοῦ φέρουσιν ἵνα μεταχειρισθῇ ταῦ-

Ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς ἔμως καθ' οὗ κυρίως ἐστρέφοντο οἱ διαρκεῖς τῶν Κασιῶν ἀγῶνες, δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ παρίδωσι τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Σουλτάνου, ὅπως ἐπέμβῃ οὗτος εἰς τὰ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως ἠνέφξεν αὐτῷ τὸ στάδιον τῆς ἐκδικήσεως καὶ ζητήσῃς ἐπέτυχε παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐξαλείψῃ ἀπὸ τῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου τὴν Κάτον, μεθ' ἧς καὶ ἰδιαιτέρως εἶχε λογαριασμούς, ἐν ᾧ ἐκ τούναντιου ὁ Χοσρέφ, ὧφειλε νὰ καθυποτάξῃ τὸν ἕτερον πρὸς βορρᾶν προμαχώνα τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν, τὴν ἠρωίδα τῶν Ψαρῶν νῆσον.

Χαρὰ εἰς τὸ πρόσωπον λάμπει τοῦ Αἰγυπτίου, μαθόντος τὴν κατάνευσιν τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ, ἐτοιμάσας δὲ ἀποστέλλει τὴν 9 Μαΐου 1824 κατὰ τῆς Κάσου, στόλον ἐκ 30 πλοίων καὶ στρατὸν πολυάριθμον.

Ἦλπιζεν ὁ ἀγέρωχος τῶν Φαραῶνων διάδοχος, ὅτι ἡ ἐμφάνισις μόνῃ τοῦ πολυίστου αὐτοῦ στόλου, ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἠρωϊκῶν ἐκείνων ναυτῶν, ἀλλ' ἡ ἐλπίς του αὕτη δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποδειχθῇ κούφη καὶ ματαία, ὅποτε πολύσφαιρος ἀπὸ τῶν προμαχῶνων τῶν Κασιῶν χάλαζα, διεδέχθη τὴν πρώτην κατ' αὐτῶν ἔφοδον τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στύλου, καὶ λέμβοι πολύκωποι αὐτανῶροι κατεποντίσθησαν καὶ πτώματα Ἀράβων καὶ Ἀλβανῶν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐξέβραζεν ἡ θάλασσα εἰς τὴν ἐλεύθερον ἐκείνην ἀκτὴν.

τα ἐναντίον των ; Καὶ τίς δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν δοῦλον τότε, πρᾶτοντα ταῦτα, κερδοσκόπον καὶ ληστήν, χωρὶς νὰ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν μομφὴν ἀνελευθέρου καὶ δουλόφρονος ; Ἄν δὲν ἀνεγνωρίζετο τοιοῦτον δικαίωμα εἰς τοὺς λαούς, οὐδέποτε θὰ ἐξεδηλοῦτο ἡ ἀρνήσις τῆς τυραννίας, καὶ ἡ Ἐλευθερία, χίμαιρα καὶ ὄνειρον, θὰ ἐβουκόλιζε τοὺς δούλους πάντοτε μόνον διὰ τοῦ γλυκέως καὶ ἡγερῶ αὐτῆς ὀνόματος.

Δευτέρα καὶ τρίτη ἀγριώτεραι κατὰ τῆς νήσου ἔφοδοι διεδέχθησαν τὴν πρώτην, ἀλλὰ καὶ τούτων τὰ ἀποτελέσματα κατ' οὐδὲν πλείοτερον ἐκείνης ἱκανοποίησαν τὰς προσδοκίας καὶ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Αἰγυπτίου.

Παρά τῶν λειψάνων τῶν ἀνδρῶν, τῶν διὰ συντετριμμένων λέμβων ἐπανερχομένων ἐκ τῆς ἐφόδου ἐν τοῖς πλοίοις αὐτοῦ, ἤκουεν ὁ στόλαρχος τὴν ἀπελπιστικὴν περὶ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ κραυγὴν, ἣν διέσωσεν ὁ ποιητής.

. . . . Ἐγένθη ἐκεῖνος ὁ βράχος
δαυμότων ἀπόρρητον φρούριον εἶναι.

Κρατὴρ ἡφαιστίου πολυταράχος

¹ ἐκρήγνυτ' ἀκταὶ αἱ κρημνώδεις ἐκεῖναι

Ἄλλ' ἡ ἥρωϊκὴ ἐκείνη νίκη, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἀμέσως ἔρριψε κατὰ πρόσωπον τοῦ ὑπεριάλου τέκνου τῆς Αἰγύπτου ἡ δρᾶξ ἐκείνη τῶν ναυτῶν, ἐπέπρωτο νὰ ἐξαγορασθῆ διὰ τοῦ αἵματος ἐνὸς τῶν γεννησιοφράνων ἀνδρῶν τῆς ἥρωϊκῆς νήσου, τοῦ ἀειδήμου Ζαχαρίου Ζαχαριάκη, μόνου προδρόμου θύματος τῆς μαρτυρικῆς ἐκείνης ἐκατόμβης. ἦν προσέφερον ἡ μάρτυς νῆσος εἰς τὴν αἱμοχαρῆ τῆς Σαλαμίνας θεάν.

Μετὰ τὴν εὐκλεῆ ὄμως ἐκείνην καὶ γενναίαν ἄμυναν, ἣν κατὰ τοῦ Αἰγυπτίου ἀντέταξαν οἱ Κᾶσιοι καὶ οἱ παρ' αὐτοῖς πρόσφυγες Κρηῖτες, δὲν παρέμειναν οὗτοι ἐπαναπαυμένοι ἐν ταῖς δάρναις αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ φιλέκδικον καὶ πεισματῶδες τοῦ ἐχθροῦ αὐτῶν γινώσκοντες, καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν τροφῶν αὐτῶν καὶ πολεμευφιδίων βλέπαντες, ἀπετάθησαν δι' ἀπεσταλμένων αὐτῶν εἰς τὴν τότε Ἑλλ. Κυβέρνησιν, ζητοῦντες ἐπικουρίαν καὶ τ' ἀναγκαῖα εἰς τὸν πόλεμον ἐφόδια, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις

¹ Ἄλωσις τῆς Κᾶσου ὑπὸ Μ. Μαλλιαράκη.

ἐκείνη περί τήν κατασίγασιν ἐσωτερικῶν ταραχῶν μᾶλλον φροντίζουσα, παρείδε τὸν ἀπειλούμενον κίνδυνον καὶ ἤρξασθη μόνον εἰς τήν φιλήν ἔκφρασιν τῶν πρὸς τὸν Ὑψιστον εὐχῶν τῆς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν¹.

Τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ἀμεριμνησίαν ταύτην, ἣν ἡ τότε Κυβέρνησις ἐπέδειξατο εἰς τὰς δικαίας αἰτήσεις τῶν Κασίων καὶ Ψαριανῶν ἡ ἱστορία μόνη ἄς κρίνη καὶ αἱ μέλουσαι γενναῖαι ἄς ἐκφέρουσι τὴν περί τούτου ἐτυμηγορίαν των.

Ἡμεῖς οὐδὲν ἴτερον δυνάμεθα σήμερον, ἢ νὰ μεμψιμοιρήσωμεν κατὰ τῆς Τύχης, ἥτις πᾶν κώλυμα παρενέβαλεν, ἕπως ἐπιβραδύνη τὴν ὑπὲρ τῆς Κάσου προσδοκωμένην ἐπικουρίαν².

Τὴν αἰσχύνην αὐτοῦ φέρων ἐν τούτοις ὁ Αἰγύπτιος Στόλαρχος ἀπήρε τῆς νήσου ζητῶν ἀλλαχόθεν τὰ μέσα τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ. Καὶ τοιαῦτα δυστυχῶς δὲν λείπουσι πάντοτε.

Ἡ προσδοσία, τὸ στυγερώτερον αὐτὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἐγκλημάτων, ἀναφαίνεται ἐνίοτε ἐν τῇ μέσῳ τῶν εὐγενεστέρων τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους ἀγῶνων καὶ ρυπαίνει τούτους διὰ τῆς εἰδεχθοῦς καὶ ἀποτροπαίου αὐτῆς μορφῆς. Καὶ τῆς Κάσου λοιπὸν ἡ δόξα καὶ οἱ ἀγῶνες

¹ Τῇ 27 Μαΐου 1824 ἡ τότε Διοίκησις ἔγραψεν εἰς τοὺς Κασίους αἰτουμένους χρηματικὴν βοήθειαν ὅτι: ἐξοδευθέντων τῶν χρημάτων τῶν ἐκ τῆς συνολογήσεως τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ δανείων πορισθέντων, εἰς σπουδαιότερας ἀνάγκας, ἀδυνατεῖ νὰ τοῖς προσφέρῃ τὴν αἰτουμένην βοήθειαν, σπουδαιότερας ἀνάγκας ἔνουσθα τὰς ἀτυχεῖς ἐκείνας ἐσωτερικὰς διαίρεσεις. (Ιστορ. Παππαρ. Τ. Ε' σελ. 898).

(2) Τῇ 23 Ἰουνίου 1824 ἡ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας ἔγραψαν εἰς τὸ Βουλευτικὸν τὴν ἀξιωμαθήμενον ταύτην διαμαρτύρησιν. « Αἱ καταχρήσεις τῶν νόμων καὶ ὄχι ἡ ἔλλειψις πόρων εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπροξένησε τὴν γενικὴν ἀνοικονομίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἀνοικονομίαν αὐτὴν δὲν ἐβοηθήθησαν ἐγκαίρως ἡ Κρήτη, ἡ Κάσος καὶ τὰ Ψαρά, μέρη σημαντικώτατα τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως . . . »

ἐπέπρωτο νὰ κηλιδοθῶσιν ὑπὸ τοῦ μυσταροῦ τῆς προδοσίας ἐγκλήματος, ὑφ' ἐνὸς ἀπαισίου ὄντος, φέροντος τὸ χριστιανικὸν ὄνομα Ζαχαρίας καὶ καυχωμένου ὅτι τὴν Κάσον ἔχει πατρίδα του.

Ἄλλ' ὄχι, Δὲν ἦτο Κάσιος ὁ προδότης τῆς Κάσου.

Ἡ ἥρωϊκὴ αὐτῆ νῆτος δὲν παράγει τοιαῦτα τέρατα.

Δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῆ Κάσιος, Κύριοι, ἐκεῖνος, ὅστις μόνον δεσμὸν μετ' αὐτῆς ἔχει τὴν καταγωγὴν τῆς μητρὸς του, τὴν γέννησιν δὲ καὶ ἀνατροφὴν ἀλλοχοῦ ἔλαβεν¹.

Ὁ μικρὸς οὗτος μητραλίας, ὅπως σῶση τὸ εὐτελὲς σαρκίον του παρουσιάσθη λοιπὸν εἰς τὸν ἐν ἀπογνώσει διατελοῦντα ἐκ τῆς ἀποτυχίας του ναύαρχον τοῦ Μεχμέτ-Ἀλῆ καὶ καθυποβαλὼν αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὰ σέβη του, προσεφέρθη ὅπως ὑποδείξῃ αὐτῷ τὸ μόνον ἀφροῦρητον τῆς νήσου μέρας, ὅθεν ἀκοπώτερον ἠδύνατο ν' ἀποδιβάσῃ ἐν Κάσῳ τὰς πολυαριθμοὺς αὐτοῦ στρατίας καὶ εὐκολώτερον ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἐκπόρθησιν καὶ καταστροφὴν τοῦ ἀπορρήτου ἐκείνου βράχου, ἣν ἀλαζωνικώτατα ὠρκίσθη εἰς τὸν πάτρωνά του ὁ πιστὸς τοῦ Αἰγυπτίου Δεσπότη ναύαρχος Χουσεῖν-Βέης.

Ὅθεν τῆ 31^η Μαΐου 1824 ἡμέρα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐπεφάνη πάλιν εἰς τὸν ὀρίζοντα ἀπειλητικὴ καὶ ἀγριωτέρα ἢ αἰμάχαρος τοῦ Μωάμεθ σημαία, ἐπὶ 40 πέλωριων τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου σκαφῶν κυματίζουσα, ἀν-

¹ Καὶ ὄντως, ὁ προδότης οὗτος Ζαχαρίας κατάγεται ἐκ πατρὸς Ροδίου καὶ μητρὸς Κασίας, ἀλλ' ἐνεκα αἰσχροῦν πράξεων καὶ ἀκολάστου διαγωγῆς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς του ἐξεδιόχθη τῆς Κάσου καὶ κατέφυγεν ἐν Ρόδῳ, ὅθεν παρέλαβεν αὐτὸν ὁ Αἰγύπιος ναύαρχος. Λέγουσιν ἡμῶς μετὰ βεβαιότητος οἱ ἀναγνωρίσαντες τὸ πτώμα του, ὅτι μετμεληθεὶς διὰ τὴν προδοσίαν, ἠύτοκτόνησε καταπεσὼν ἀπὸ τινος κρημοῦ τῆς νήσου.

τικρούσασα τὸ ἐν τοῖς προμαχώσι τῆς Κάσου ἀναπεπτα-
μένον γλυκὺ τοῦ Σταυροῦ σύμβολον.

Οἱ ἐν τοῖς προμαχώσι διαρκῶς διαμένοντες Κάσιοι
καὶ Κρήτες¹ εἰς τὸ ἐχυρὸν τῆς θέσεως αὐτῶν ἐλπίζον-
τες, μετ' ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως εἶδον αἰῶις τὴν πα-
ρουσίαν ταύτην τοῦ ἐχθροῦ, βέβαιοι ὄντες ὅτι νεωτέρα
θέλει δεθῆ αἰῶις αὐτοῖς εὐκαιρία ὅπως δοξάσωσι τὰ ὅπλα
αὐτῶν καὶ κατασχύνωσι τὸν υπερήφανον τῆς Αἰγύπτου
Δεσπότην.

Δυστυχεῖς! Οὐδαμῶς ἐπίστευον ὅτι ἡ προδοσία συν-
επίκουρος τῆς δυνάμεως, ἤρχετο νὰ δώτῃ τοιαύτην αἰ-
σχρὰν λύσιν εἰς τὰ ὄνειρα αὐτῶν.

Ὁ Χουσεῖν-Βέης θέλων νὰ ἐπιτύρῃ τὴν προσοχὴν
τῶν ἀντιπάλων του καὶ νὰ προσελκύσῃ τὰς δυνάμεις
αὐτῶν εἰς ἀντίθετον σημεῖον τοῦ πρὸς ἀπόβασιν μελε-
τωμένου, ἀλλεπαλλήλους ἐπεχείρει καθ' ὄλην τὴν ἡμέ-
ραν ἐκείνην ἐφόδους πρὸς ἀνατολὰς τῆς νήσου, καθ' ὧν
ἐρωμένως πάλιν ἀντεστῆσαν οἱ γενναῖοι τῆς Ἐλευθε-
ρίας πρόμαχοι.

Τὰ ἀνύποπτα ὅμως τῆς προδοσίας θύματα δὲν ἤν-
νόουν τὴν ἐπιβουλήν, καὶ ὅτε περὶ δυσμὰς ἡλίου ὁ στό-
λος ἐφάνη κατῆχυμένος ὑποχωρῶν πρὸς τὴν Κρήτην,
δοξολογήσαντα τὸν Πλάστην ἐπὶ τῇ νίκῃ αὐτῶν, ἀφέ-
θησαν ἐν εὐωχίαις καὶ χωροῖς, τελευταίαν ἀναλαμπὴν

¹ Ἐν Κάσῳ ὑπῆρχον τότε περὶ τοὺς 500 Κρήτας πρόσφυγας μετὰ 1500
γυναικοπαίδων, οἵτινες ἔλαθον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τοὺς ἀρχηγούς αὐ-
τῶν Ἀστρινῶν καὶ Κουρμουλάκην. Τῶν ἀρχηγῶν τούτων τῆς Κρήτης τὴν
παράδοσιν ἔθεσεν ὁ Χουσεῖν-Βέης ὡς ἕνα ὄρον τῆς μετὰ τὸν ἐπαναστατῶν
Κασιῶν συνθηκολογήσεώς του πρὸς κατάπausιν τῆς σφαγῆς, ἀλλ' οἱ Κάσιοι,
ὄχι μόνον δὲν παρέδοσαν εἰς αὐτὸν τοὺς Κρήτας τούτους, ἀλλὰ διημ-
κόλυον αὐταῖς τὴν εἰς Κρήτην διαπεραίωσιν, προτιμήσαντες οὕτω τὴν
σωτηρίαν δύο χριστιανῶν τῆς ἀπειλουμένης σφαγῆς. (Ἰδε Ἀπομν. Κριστο-
βουλίδου σελ. 305).

τοῦ σθεννυμένου φάρου τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐν ᾧ οἱ αἰοίδιμοι ἐκείνοι ἄνδρες, τελοῦντες τὰ νικητήρια ἐδοξολόγουν τὸν Πλάστην, ἡ προδοσία ἄγρυνος ὁδήγει τὸν ἐχθρὸν ὑπὸ τὸν μέλανα τῆς νυκτὸς πέπλον, εἰς τὴν ἀφροῦρητον ἐκείνην πρὸς δυσμάς μικρὰν διόδον, ἣν τέσσαρες μόνον ὑπερήσπιζον ἀνύποπτοι φρουροί¹.

Ἐκεῖθεν μυρμηκιά Ἀράβων καὶ Ἀθβανῶν, ὀδηγουμένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χουσεῖν-Βέη, ἀνέτρεξε πελαγωμένη μέχρι γονάτων, ἐκ τοῦ ἀβαθοῦς τῆς θαλάσσης, τοὺς τέως ἀδουλώτους τῆς Κάτου βράχους, ἡ δὲ αἰχμαλωσία, ἡ σφαγὴ καὶ ἡ λεηλασία, ὀδηγὸν τὴν προδοσίαν ἔχουσαι, διεχύθησαν, ὡς φλοροποιὰ πανώλης ἀνὰ τὴν νῆσον ἄπασαν καὶ εἶδεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη ποταμούς τὰ αἵματα τῶν σφαγιαζομένων θυμάτων καὶ αἱ φάραγκες καὶ οἱ ὄρημοὶ ἀντήχουν ἀπὸ τὴν ἀποτρόπαιον καὶ ἐλεινὴν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τοῦ ἐξανδραποδισμοῦ κραυγὴν.

Οἱ ἄγριοι τῆς σκοτίας ἐργᾶται διασπαρέντες ἀνὰ τὰ χωρία καὶ τοὺς ἀγρούς, ἐπυρπόλουν τὰς οἰκίας, ἐβεβήλουν τοὺς ναοὺς αἰχμαλωτίζοντες τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά, μὴ φειδόμενοι δὲ μηδ' αὐτῶν τῶν νηπίων ἔσφαζον αὐτὰ ἐν τοῖς μητρικοῖς κόλποις καὶ ἐκεῖθεν ἀνέτρε-

¹ Τὸ δύσβατον καὶ κρημνώδες μέρος, ἔνθα ἡ στενὴ καὶ ἄγνωτος διόδος ὑπῆρχεν ὀνομάζεται «Ἀντιπέρατος». Ἐκεῖ ὁ προδότης ὠδήγησε τὸν ἐχθρὸν. ὅστις ἔφριψεν ἀμέσως εἰς τὴν θάλασσαν περὶ τὰς 40 λέμβους πεπληρωμένας στρατιωτῶν, ὅπως ταχύτερον διαπεραιώσῃ αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Ἐνεκα ὅμως τοῦ ἀβαθοῦς τῆς θαλάσσης αἱ λέμβοι δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάζωσι καὶ θὰ κατεστρέφοντο ἐκεῖ οὗτοι, ἐὰν πλείονες τῶν τεσσάρων φρουροῖ ὑπῆρχον, καὶ ἐὰν ἡ θέσις ἐκείνη ἦτον ὠχυρομένη διὰ πυροβόλων, ὅπως τὰ ἄλλα πρὸς βορρᾶν παράλια τῆς νῆσου. Ὁ Χουσεῖν-βέης ὅμως, ἀποῦ μετὰ τὴν κένωσιν τῶν πυροβόλων τῶν φρουρῶν ἠννόησεν ὅτι μόνον τέσσαρες ἦσαν οὗτοι, ἔδωκεν αὐτὸς πρῶτος τὸ παράδειγμα τῆς ἐξόδου ῥίφθεις εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πελαγωθεὶς μέχρι γονάτων.

χον τὰ ὄρη ζητοῦντες νέα θύματα, ὅπως κορέσωσι τὴν δίψαν αὐτῶν καὶ ικανοποιήσωσι πληρέστατα τὴν ἐκδικησιν τοῦ αἰμοχαροῦς δεσπότη του.

Τὸ φοβερὸν τῆς ἀλώσεως ἄγγελμα μαθόντες οἱ ἐν τοῖς προμαχώσιν ἀγωνιζόμενοι Κάσιοι καὶ Κρηῖτες, ἔδραξαν τὰ ὄπλα, ὅπως προτιθέροντες ἑαυτοὺς ἔνοπλα θύματα εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἐλευθερίας, ὑπερασπίσωσι διὰ πανυστάτην φορὰν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἄλλ' ὁ ἀριθμὸς κατίσχυσε τῆς ἀνδρείας καὶ ὑπέστησαν οἱ αἰοίδιμοι ἐκεῖνοι ἄνδρες τὸν θάνατον μετὰ καρτερίας ἡρωϊκῆς ἐν τῇ συναισθήσει τῆς πρὸς τὴν πατρίδα πιστῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἐγκαταλείπουν τοῖς μεταγενετέροις ἀξιοζήλευτον παράδειγμα τῆς φιλοκατρίας καὶ τοῦ ἡρωϊμοῦ αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζοφεροῦ ὁμοῦ ἐκείνου πεδίου τῆς καταστροφῆς ἀστὴρ τηλαυγῆς ἐπιλάμπει ἡ ἡρωϊκὴ μορφή τοῦ μάρτυρος Μάρκου Μαλλιάρᾶκη, μετὰ γενναίαν καὶ ἑλληνοπρεπῆ στάσιν παραδόσαντος τὸ πνεῦμα ἐν τῷ μέτῳ τῶν κατακτητῶν τῆς πατρίδος του, ἀφ' οὗ διὰ ποταμοῦ τουρκικοῦ αἵματος ἐξηγόρασε προηγουμένως τὸν ἡρωϊκὸν αὐτοῦ θάνατον¹.

¹ Ὁ Μάρκος Μαλλιάρᾶκης εὐρισκόμενος μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς προμαχώσιν, ἐξηγέρθη εὐθὺς ὡς ἤκουσε τὴν φοβερὰν ἀγγελίαν τῆς ἀποβίσεως καὶ παραλαθὼν μετ' ἑαυτοῦ 30 ὀπλίτας συνεκρούσθη ἐκ τοῦ συστάθην μετὰ πολλαπλασίων ἐχθρῶν, ὅπου μετὰ καρτερικὴν ἀντίστασιν συνελήφθη αἰχμάλωτος. Προσαχθεὶς δὲ ἐνώπιον τοῦ Χουσεΐν-βέη καὶ ἐρωτηθεὶς ἂν στέργη νὰ λάθῃ μετ' αὐτοῦ ὑπηρεσίαν, κερδίζων διὰ τούτου τὴν ζωὴν του, οὗτος περιφρονητικῶς ἀπέρριψε τὴν πρότασιν ταύτην καὶ σπάσας τὰ δεσμά του ἐπέτεθη ἐναντίον τῶν φυλάκων αὐτοῦ, ὧν τρεῖς ἐφόρυσσε πετῶν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὰ ἀπειράριθμα ἐγχειρίδια τῶν ἐχθρῶν. (Ἴδε Ἀπομνημ. Κριτοβουλίδου σελ. 305 καὶ Ἱστορ. Τρικουπῆ τομ. Γ' σελ. 135). Δὲν εἶναι ἐν τούτοις μόνος ὁ Μαλλιάρᾶκης ὁ ἐκπροσωπῶν ἐν τῇ περιστάσει ἐκείνῃ τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ τὴν αὐταπάρρησιν. Πολλοὶ ἄγνωστοι ἦρωες καὶ ἡρωίδες φέρονται ἐκ τῆς παραδόσεως ὡς διαπράξασι μεγαλοουργὰ κατορθώματα, ἀλλὰ τὰ ὄνόματα

Ὁ δὲ κατακτητὴς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων καὶ αἱμάτων στήσας τὴν αἱματώδη αὐτοῦ σημαίαν ἀπῆρε τῆς νήσου συνεπαγόμενος ἄπειρα λάφυρα καὶ τετραχισιγίλια γυναικόπαιδα αἰχμαλώτους, οὓς εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας θριαμβευτικῶς καὶ μετ' ἀλαζονείας ἐξέθετε πρὸς ἀπεμπόλησιν.

Ἐνταῦθα καὶ τοιοῦτω τρόπῳ ἔληξε τὸ ἀπαίσιον δράμα τῆς 31 Μαΐου 1824, οἷον ὠνειρεύθη αὐτὸ ὁ Μεγμέτ-Ἀλῆς καὶ οἷον παρεσκεύσεν αὐτῷ ὁ κακὸς τῆς Κάσου δαίμων¹.

αὐτῶν δὲν διεσώθησαν οὐστὼς. Βεβαίως, ἐν παραδείγματι, ὅτι νεάνις τις ὠραία, διαφεύγουσα τοὺς διώκτας τῆς καὶ τὴν ἀπειλοῦσαν αὐτὴν ἀτιμίαν, κατέπεσε ἀπὸ ὑψηλοῦ κρημοῦ σώζουσα ἑαυτὴν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὸ αἶσχος. Μητέρες δὲ προσέφερον μόναι τὰ νήπια αὐτῶν εἰς σφαγὴν, ὅπως μὴ διὰ τῶν φωνῶν αὐτῶν ὀδηγούμενοι οἱ ἐχθροὶ ἀνακαλύψωσι τὸ ἄσυλον τῶν ἐν τοῖς ἀπορρύφοις σπηλαίοις καταφυγόντων γυναικοπαίδων, σώζουσαι οὕτω διὰ τῆς ἡρώϊκῆς αὐτῶν ταύτης αὐταπαρνήσεως τῶν κερθένων τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζώην τῶν προσκυτῶν.

¹ Δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον τὴν ἐνταῦθα παράθεσιν ἀνεκδότου τινὸς δημοτικοῦ ᾄσματος περὶ τῆς ἀποφράδος ἐκεῖνης ἡμέρας, εὐμενῶς παραχωρηθέντος ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν παρὰ τοῦ ἀξιοτίμου ἡμῶν φίλου κ. Ἀχιλ. Σπ. Διοματῆρα, ἀόκνου συλλέκτου τοιούτων ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν κειμηλίων, ἐφ' ὃ οφείλομεν αὐτῷ μυρίας εὐχαριστίας.

Ἄλωσις τῆς Κάσου.

Μαῦρο πουλάκι κά(θ)εταί ἔς τῆς Κάσου τ' ἄκρο(θ)οῦνι,
βγάλλει φωνήτσα θλι(θ)ερή καὶ μαῦρο μυρμηλόι,
Μάνα κλαμὸς καὶ βουγαίτῳς εἰς τὸ νησί τῆς Κάσου!
Ἡ μάνα κλαίει τὸ παι(θ)ὶ καὶ τὸ παι(θ)ῖ: τὴ μάνα
κί' ὁ ἀ(θ)ερφὸς τὴν ἀ(θ)ερφή κι' ἄουρος¹ τὴ καλή του.
(Γ)ίνονται στί(θ)αις τὰ κορμιά, τὰ αἴματα ποτάμια.
Πᾶς καὶ πανοῦγλα πλάκωσε, πᾶς καὶ σεισμὸς ἐρίνει;
Μί(τ)ε πανοῦγλα πλάκωσε μί(τ)ε σεισμὸς ἐρίνει.
Χουσέν-Πασᾶς ἐπλάκωσεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα
Ἐπὸ Φρύ² ἐπῆγε κι' ἤραξεν ἡ φο(θ)ερὴ ἀρμάδα.
Βγάλλ' Ἀρβανίταις περισσοῦς, βγάλλει στρα(θ)αραπά(θ)εσ,
γιά νὰ πατήσου τὸ Σταυρό, γιά νὰ πατήσου τ' Ἄγχα

¹ ἄουρος = ἄωρος = νεανίας. ² Ἐπίνειον τῆς Κάσου κατὰ τὴν βορείω-
ν ἡν παραλίαν.

Ὅταν ὁ ὑπὸ τὸν Σαχτούρηγν ἑλθὼν κατόπιν τῆς καταστροφῆς Ἑλληνικὸς στόλος, προσήγγισεν εἰς τὰ παράλια τῆς Κάσου, ἤκουσε μόνον τὸ πένθιμον τῆς γλαυκὸς ἄσμα διακόπτον τὴν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων βασιλεύουσαν θλιβεράν τῆς ἐρημώσεως σιγὴν, καὶ τοὺς ἀπαισίους κρωγμοὺς τῶν ἄνωθεν τῶν ἀτάφων πτωμάτων περιπταμένων ὀρνέων.

Οἱ ἐκ τῆς καταστροφῆς ἕμως περισωθέντες, ἐγκαταλιπόντες διὰ συνθήκης τὴν νῆτον μετὰ τῶν λειψάνων τῶν οικογενειῶν αὐτῶν, ἅτινα διὰ τῆς παραδόσεως ὅλης αὐτῶν τῆς παρουσίας ἐξηγόραζον οἱ δυνάμειοι ἀπὸ τὰς ἀπηνεῖς χεῖρας τῶν κατακτητῶν, ἀπέπλευσαν εἰς διαφόρους τοῦ Αἰγαίου νήσους καὶ ἰδίᾳ εἰς Νάξον καὶ Ἄμοργόν, ἔπου γυμνοί, ἀνέστιοι καὶ νωπὰς τὰς πληγὰς ἔχοντες, εὔρον εἰς ἀδελφὰς ἐστίας φιλοξενίαν καὶ περιθαλψιν ἀδελφικὴν. Βαρέως ἕμως φέροντες τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς καταστροφὴν καὶ τὴν τοῦ ὄλου ἔθους κατατυράννησιν συνέπλεον, καὶ τοιοῦτοι ὄντες, μετὰ τοῦ ἐπιλοῖπου ἔθνικοῦ στόλου, πρὸς ὃν μεγίστας ὑπηρεσίας προσήνεγκον ἐκδικούμενοι καὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος

νὰ μα(γ)αρίσου Ἐκκλησιαῖς κί' οὐλα τὰ Μοναστήρια.

Σφάζουν τοὺς γέρους καὶ τῆς γραῖς κί' οὐλα τὰ παληκάρια τῆς κοπελῆς καὶ τὰ μωρὰ ἰ τὴ φλόττα τοὺς μπαρκαῖρου, σκλάβους νὰ τοὺς πουλήσουσι ἕ τῆς Μπαρμπαριᾶς τὰ μέρη.

Καὶ μί' ἀπ' τῆς σκλάβες ἔλε(γ)ε μὲ θλι(θ)ερῆ φωνίττα :

— Χίλια κί' ἂν κίμης Χουσεῖν, χίλια κί' ἂν μὰς πουλήσης, ἔμεῖς τοῦ τούρκου τὸ σπαθὶ (δ)ῆ θὰ τὸ φο(β)ηθοῦμε,

ἦ θὰ μὰς κόψης ὄλους μας, ἦ Λευτεριχὰ θὰ (δ)οῦμε !.

Πολλὰ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὠραῖα δημοτικὰ ἄσματα ὑπῆρχον, ἀφορῶντα ἢ τὴν ἐξιστόρησιν ναυτικῶν κατορθωμάτων ἢ τὴν ἐξύμνησιν τῶν ἡρώων, ἀλλ' ἔνεκα ἐλλείψεως προνοίας περὶ τὴν διάσωσιν αὐτῶν, ἐλησημονήθησαν παντελῶς.

1 Τὸ ποίημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 25 (1889) φύλλον τῆς «Ἑβδομάδος».

τὸν ὄλεθρον καὶ τῆς ὅλης Ἑλλάδος τὴν ἀνεξαρτησίαν ὑπερασπιζόμενοι.

Μετὰ πολυετῆ δὲ πλάνητα βίον ἐπανελθόντες εἰς τὰ ἴδια, εἶδον τὸ θλιβερὸν θέαμα, ὅπερ παρίστανεν ἡ ἐρημωμένη αὐτῶν πατρίς. Ἄγρια γόρτα ἐκάλυπτον τοὺς σωρούς τῶν ἐρειπίων καὶ ὁστᾶ μαρτύρων ἄταφα καὶ σεσηπότα παρέμενον μάρτυρες τῆς πανολεθρίας, ἣν ἐπέκλωσεν ἡ Μοῖρα εἰς τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον λαόν.

Τίς ἔμως ἡ ἠθική, ἂν ὄχι ἡ ὑλικὴ ὀμειβή, ἣν ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλάς ἀπέδωκε τοῖς γενναίοις ἐκείνοις τέκνοις καὶ ὑπερασπισταῖς αὐτῆς, διὰ τὰς δαπάνας, τὸ αἷμα καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν; Ποῦ ἡ ἐπιτύμβιος ἐκείνη στήλη ἐφ' ἧς ἐγράφησαν τὰ κλεινὰ τῶν ἡρωϊκῶν ἐκείνων ναυμάχων ὀνόματα, ὅπως παραδοῦσιν εἰς τὴν αἰωνίαν τοῦ ἔθνους εὐγνωμοσύνην; Ἄλλ' ἂν ἡ Κλειῶ ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον καὶ οὐδεμίαν μνημονεύει περιφανῆ αὐτῶν πράξιν, τοῦλάχιστον ἡ συμπαθῆς τῆς ποιήσεως Μοῦσα ἔρριψεν ἓν νεκρὰνθεμον ἢ ἓν δάκρυ ἐπὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῶν τάφου; Οὐχί' οἱ πάντες ἐσίγησαν. Σκότος δὲ καὶ λήθη ἐκάλυψε τὸ μαρτύριον μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων¹.

¹ Ἀνεγείροντες ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν ἐπιτύμβιον στήλην τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων, ἀναγράφομεν μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐλαθείας τὰ σεπτὰ αὐτῶν ὀνόματα καὶ μετὰ τὸ δάκρυ τῆς εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, κύπτωμεν ὅπως ἐπιθέσωμεν ἐπὶ τοῦ πικροῦ αὐτῶν τάφου τὸ υἱικὸν φίλημα. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρείων πλοιοῦχων καὶ πολεμιστῶν Ν. Ἰουλοῦ τοῦ Μπουρέα, Μ. Μαλλιαράκη, Θεοδ. Κανταριζῆ, Γ. Μανωλάκη, Δ. Ἡλιόδου, Χ. Ἀντωνίου, Β. Χ. Ἀντωνίου, Μ. Ζαχαριάδου, Γ. Μαλλιαράκη, Κ. Διακίτη, Β. Μικουλῆ, Γεωργίου Σακέλλη, Γ. Καλαμουγκανᾶ, Γ. Μαρῆ, Γ. Ἀντωνίου, Κ. Φελοζῆ, Μ. Μαλανδράκη, Ἰουλ. Μηνᾶ, Χ. Ν. Ἰωάννου, Γ. Μηνακούλη, Δ. Ἀρβανιτοπούλου, Μ. Πνευματικοῦ, Χ. Ν. Μαρῆ, Ν. Σαραφείμ, Ν. Γρηγοριάδου, Γ. Γρηγοριάδου, Μ. Βογιατσῆ, Μ. Τριντῆ, Γερογιάννη, Ἡλ. Πρωτοπαπᾶ, Ε. Μανιά, Γ. Ἡλιάδη, Κ. Μανιοῦ, Μ. Μαρῆ, Α. Γ. Κίκου, Μ. Βεληγράκη, Γ. Καμπουράκη, Γ. Βαρβολομαίου, Ν. Χαμηλοῦ καὶ πάντων τῶν ἀγνώστων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὧν

Ναί, Κύριοι, εἰς λήθην ἔρριψεν ἡ νεωτέρα Ἑλλάς τοὺς γενναίους ἐκείνους θαλασσομάχους καὶ τὰ ἡρωϊκὰ αὐτῶν κατορθώματα μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῆς πατρίδος των, ἐτάφησαν εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὸ σκότος¹.

Ἐξήκονταπενταετία διέρρευσε νῆδη ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἡμέρας καὶ οὐδεὶς ἐνεθυμήθη αὐτοὺς, οὐδεμία καὶ διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἐκείνους ναυμάχους ἠκούσθη φωνή, οὐδὲ ἐν φύλλον ἐκ τῶν εὐθαλῶν ἐκείνων κλώνων τῆς δάφνης, οὓς ἀφειδέστατα προσφέρει ἡ νέα τῆς Ἑλλάδος γενεὰ εἰς τοὺς ὀπισθορήπουτε συμμετασχόντας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐπαναστάσεως,

Ἑλλ' ἐὰν πάντες ἐπελάθοντο τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων καὶ οὐδεὶς ποτὲ περὶ αὐτῶν ἠκούσθη λόγος, ἐὰν πέπλον λήθης καὶ ἀγνωμοσύνης ἢ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἔρριψεν ἐπὶ τῆς ὠραίας πλην αἱματηρᾶς ταύτης σελίδος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας², τὰ τέκνα ὅμως αὐτῶν, οἱ ἀπόγονοι καὶ

ἡ περιουσία καὶ τὸ αἷμα ἀφειδῶς ἐχύθη ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, εἶναι δι' ἡμᾶς καὶ ἔσονται καὶ διὰ τοὺς μεταγενετέρους τὸ ἅγιον ἐκεῖνο Μικωωλεῖον πρὸ τοῦ ὁποίου γόνυ κλίνοντες, ραίνομεν αὐτὸ μὲ τὰ αἱματόβρεκτα ἀπὸ τὰ μαρτυρικὰ αὐτῶν αἵματα χόρτα τῆς πατρίδος ἡμῶν.

¹ Δις ἐστειλαν οἱ Κόσσιοι πληρεξουσίους εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἀποζημιώσεων ἐπιτροπὴν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἑαυτῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ μεθ' ὅλας αὐτῶν τὰς ἀναντιρήτους ἀποδείξεις, εἶδον μετὰ λύπης τὴν πατρίδα αὐτῶν παραγκωνισθεῖσαν, ὡς μὴ ὄφελε, καὶ ἐξευτελισθεῖσαν μάλιστα διὰ τῆς ἀπονομῆς εὐτελῶν τιμῶν παρασήμεων καὶ βαθμῶν εἰς τινὰς τῶν ἀγωνιστῶν τῆς.

² Τινὲς ἀκούσαντες ἡ καὶ ἀναγνόντες τὸν περὶ τὰς ἀκούσας ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ἀδίκῃ δέθην μομφή, ἦν ἐπὶ ἀχρηστία ἐπιρίπτομεν τοῖς ἐλευθεροῖς Ἑλλησι. Τοῖς Κυρίοις τούτοις καὶ εἰ τισὶν ἄλλοις, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν ἀπάντων τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐορτῆς γραφέντων πανηγυρικῶν λόγων, τῶν ἐν τοῖς Σχολείοις διδασκομένων Ἱστοριῶν, Γεωγραφικῶν καὶ πάντων τῶν βιβλίων καὶ μέσων ἐκείνων, δι' ὧν γίνονται τοῖς ἐπιγενεστέροις γνωστὰ τὰ ὀνόματα καὶ αἱ πράξεις τῶν εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους πρὸς αἰωνίαν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν. Πανταχοῦ θέλουσιν ἀπαντήσῃ ἀδιαφορίαν, σιγὴν καὶ λήθην καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς κατατροφῆς τῆς Κόσσου. Ἐὰν δ' ἔχωσιν οὗτοι τὴν ὑπομονὴν νὰ

ζηλωταί εκείνων, ἐγείρουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πένθομον τὸ ἱερὸν αὐτῶν Μχυσωλεῖον καὶ στέφουσι διὰ τοῦ θαλεροῦ τῆς δάφνης στεφάνου τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας αὐτῶν.

Ναί· ἡ νέα τῆς Κᾶσου γενεά, ἡ Ἑλληνίς καὶ φιλόπατρις Κασία γενεά, ἐκτιμῶσα τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ἐγείρει καλλίνικον καὶ δαφνοστεφῆ τὴν ἥρωϊκὴν αὐτῶν προτομὴν παρὰ τὰ οὐρανομήκη καὶ μεγαλοπρεπῆ παραστήματα τῶν ἐνδόξων τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος πρωταθλητῶν.

Εἰρήνη εἰς τὸν ὕπνον Σας ἀείμνηστοι τῆς ἐλευθερίας πρόμαχοι. Τὰ κλεινὰ Ὑμῶν ὀνόματα ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἐνεχαράχθησαν ἐπὶ τῶν ἀδάμαντινων πλακῶν τῆς αἰωνιότητος καὶ ἡ Νίκη δι' αἰθραλῶν στεφάνων ἐπιστέφασα τὰς ἥρωϊκὰς Ὑμῶν κεφαλὰς τὰς ἔφερεν εἰς τὸ Πάνθεον τῆς Δόξης.

ἔρωτήσωσι περὶ αὐτῆς οἰονόηποτε ἐλεύθερον Ἕλληνα ἐκτός καθαρῶς ἱστορικοῦ, γεωγράφου, ἢ ἄλλου συμφροντολογικῶς σχετιζομένου μετὰ τῶν Κασίων, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ λάθωσι τὴν ἀπάντησιν ὅτι ἡ Κᾶσος εἶναι πόλις τις τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς ἢ τοῦναντίον μεγαθηρίον τι προκαταλησμιαιῶν. Ποτᾶκι δὲν ἠσθάνθημεν τὴν πικρὰν αὐτὴν ἀγανάκτησιν, ἀκούοντες ἀπὸ στόματος λογίων ἄλλω; καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἀπάντησιν τοιαύτην ἢ ταύτης παραπλήσιαν! Δὲν ἀδικούμεν λοιπὸν ἐκφράζοντες τὸ παράπονον τοῦτο. Καὶ τίνα ἀμοιβὴν ἐπιθυμεῖ ὁ ἐν πολέμῳ καρτερικῶς μαχόμενος; καὶ ἥρωϊκῶς ἀποθνήσκων ὑπὲρ Πατρίδος, ἢ τὴν εὐφημον μνηεῖαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παρὰ τῶν μεταγενεστέρων; Καὶ πῶς ἄλλω, ἐκτελεῖται ὁ πόθος οὗτος ἢ διὰ τῆς ὑπὸ τῶν λογίων καὶ δαδούχων τοῦ ἔθνους μεταδόσεως; ταῖς ἐπερχομέναις γενεαῖς τῶν ἥρωϊκῶν αὐτῶν κατορθωμάτων; Οἱ δὲ μὴ πράττοντες τοῦτο ἀδικῶς ἀξιοῦνται τοῦ ἐπιθέτου τοῦ ἐπιλήσμονος, τοῦ ἀδιαφόρου, τοῦ ἀχαρίστου;

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Η ΚΑΣΟΣ

ΠΟΙΗΜΑ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Σ. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

ἀπαγγελοθέν ἐν τῇ Μητροπόλει Ἀθηνῶν τῇ 18 Ἰουνίου 1889(1).

Α΄.

Ἀνεγείρου γκρεμισμένη εἰς τοὺς πόνους σου ψυχὴ μου !
Τῇ λησμονημένη δόξᾳ πάλι σὺ νὰ τραγουδήσης,
Εἰς Μαρτύρων πάλιν τάφους ἅς σαλπίσῃ ἡ φωνὴ μου !
Σ' τὰ χαλάσματα τῆς Κάσου τρέξε, Μοῦσα, ν' ἀναζήσης.
Τὰ πικρὰ παράπονά της εἰς τὴ λύρα μου τονίζω
Καὶ μ' ἀγάθια στοιχειωμένα εἰς τὸ αἷμα τὴν στολιζώ.

Κάσος, κυματοθρεμμένη ὅτῃ βουὴ τῆς τρικυμίας,
Κάσος, ἄφθαρτο στεφάνι ὅτῳ σκοτάδι πεταμένο,
Κάσος, δάφνη ποῦ ἀνθίζει ὅτῳ βωμῷ τῆς Ἱστορίας,
Κάσος, ὄνομα ποῦ μοιάζει ἄσμα πολεμοχυμένο.
Οἱ αἰῶνες θὰ σαλπίζουν τὸ ἀθάνατ' ὄνομά σου
Καὶ ἡ Μοῦσα θ' ἀναπνέῃ μὲ τὸ ὄνομα τῆς Κάσου.

Ἡ ἀγρία ὠμορφιὰ Σου ἔσπρωχνε τοὺς Μουσουλμάνους
Καὶ ἀσύγχυστος, ἀθῶος ὁ ἑλληνισμός Σου ἔζη,
Μιὰ φορὰ ἡ μυχθαλιὰ Σου δὲν ἐξένισε τυράννους
Κι' ἐβλεπες τὴν εὐτυχία μὲ τὸ κῦμά Σου νὰ παίξῃ.
Σὲ ἐφήμιζαν ὅτῳν κόσμῳ οἱ ἐμπορικοὶ Σου στόλοι
Καὶ ἐδούλευαν γιὰ Σένα Βενετιχά, Μυσῆρι, Πόλι.

(1) Τὸ ποίημα τοῦτο συνέθετο ὁ ποιητής, τῇ παρακλήσει τῆς ἀναλαβούσης τὴν τέλει τοῦ μνημοσύνου Ἐπιτροπῆς καὶ ἀπήγγειλεν ὁ ἴδιος, ἀφ' οὗ ἐν προομιῇ ἔψεξε δριμύως τὴν ἀπουσίαν τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς τελετῆς.

Ὦνειρεύοντο Νεράιδες ἢ χλωμαῖς τῆς Κάσου κόρσις
Ἐτὰ ἐρωτοσκαλισμένα, φουντωτὰ βασιλικά τους,
Εἰς τῆς ἐκκλησιακῆς τοῦ ὄρθρου ἐδιabάζοντο ἢ ὥραις,
Ὅταν μὴν αὐγὴ τ' Ἀπρίλη μέσα ἴστη λευκὴ χαρὰ τους,
Ἐξαφνίζει κι' ἀρματώνει τοὺς φιλήσυχους Κασίους
Σάλπισμα ποῦχε τοὺς ἤχους ὡτὰν λόγους οὐρανίους.

Ὡς νὰ ἦσανε πλασμένα τ' ἀπαλὰ τῆς Κάσου στήθη,
Γιὰ τὸ σάλπισμα ἐκεῖνο τῆς πικρῆς Ἐλευθερίας,
Ἄμ' ἀπὸ τῶν Καλαβρύτων εἰς τοὺς βράχους τῆς ἐχύθη,
Ἡρώϊς εὐρέθ' ἢ Κάσος ζηλεμμένης Ἱστορίας.
Ἐτὰ κατάρτια ξεδιπλώνει τὴν Ἑλληνικὴ Σημαία
Ὅπου τῶρα πρωτοβλέπει δακρυσμέν' ἢ Νεολαία.

Τῆς ἐλευθερίας ἀέρι εἰς τὴν Κρήτη πέρα, φύσα
Ὅπου εἴκοσι Κασιώταις ἴστην κρεμῆλα ξεψυχᾶνε.
Ἐτὸ ἀνδρικό ξεψύχημά τους τῆς Τουρκίας ἀνάθ' ἢ λύσσα
Καὶ σκυλόψαρα τὴν Κάσο τὴ δελφίνα κυνηγᾶνε.
Ἄπὸ τ' ἄγιο τους σῆμα, αἶμα, ἀθάνατο Μαρτύρων,
Ἡ καρδιά τῆς Κάσου πέρνει τῆς παληκαριᾶς τὸ μύρον.

Κάθε κῦμ' ἀπὸ τῆς Κάσου τὸ βραχόφραχτο λιμάνι
Δέκ' ἀθάνατα καράβια ἴστῆς τιμῆς τὸ δρόμο φέρνει,
Ἄπὸ μακρὰ τὰ βλέπουν σὰν στοιχεῖα οἱ Μουσουλμάνοι
Καὶ τῆς Κάσου κάθε βράχος τοὺς ἀλλαλαγμούς τους σαίρνει.
Τοῦ Θεοῦ ἢ εὐλογία ἴστα πανιά Σας ν' ἀνεμίζη
Καὶ ἴστῆς πρῦμναις Σας ἢ δόξα ἢ παληὰ μας ν' ἀρμενίζη.

Τοῦ σταριοῦ τὰ καραβάκια ἀρμαμένα τῶρα, νάτα !
Ἡ παληκαριὰ τὰ σπρώχνει, τὰ κοσμογυρίζ' ἢ φήμη,
Εἰς τὴν Κάσο τους γυρίζουν ἀπ' Ἀράπιδες γιομάτα
Καὶ κρατοῦν εἰς ἀγρυπνία τὸν πατέρα τοῦ Μπραίμη.
Τὰ χαρέμια τοῦ Σουλτάνου εἰς τὴν Κάσο ξεφορτώνουν
Καὶ τὸ λάβαρο τοῦ Γένους εἰς τὴν Βηρυτὸ στηλώνουν.

Ἔχουν τὸν ἅγιον Νικόλα ἄγρυπνὸν τοὺς τιμονιέρη,
Τὴν ἀγάπην τῆς Πατρίδος ἔχουνε σοφὴ πυξίδα,
Τηλεσκόπιον τὴ γνῶσιν καὶ τὴν πίστιν τοὺς ἀγέρι,
Καὶ τὴ χώρα τοῦ Σελεύκου¹ ξηνακάνουν Ἑλληνίδα
Καὶ ἀρπάζουνε καρδίαν ἵσθι Δαμιέτη δεκατρία
Πῶστελνε σπαθὶ καὶ πείνα ἵσθι Μωριά ἢ Ἀλγερία.

Ὁ Κανταριζῆς, Βρασίδης ἵσθι ὄρμη καὶ ἵσθι χαμὸ του,
Πρῶτος χούμησε καὶ πρῶτος ἔπεσεν εἰς Κυδωνίας·
Ἄφησε κληρονομία εἰς τὴν Κάσον τὸν παλμὸ του
Καὶ εἰς τοὺς λαοὺς ἢ Κάσος ἐνθυμήσεις αἰωνίας·
Τοῦ Κανταριζῆ τὴ δόξα εὐσεβῶς ἢ Μοῦσα ψάλλει
Καὶ κλαγγὴ λησμονημένη ἵσθι χορδαὶς τῆς λύρας βάλλει.

Μοιάζῃ ἢ θάλασσα τῆς Κύπρου ποῦ ἵσθι βράχους ξεψυχαί,
Μὲ χορδαὶς τὰ κύματά της ζωντανή, λαμπρὰ κιθάρα·
ἵσθι πνοὴ τῆς Ἱστορίας ἀρμονίας ἀντηχάει
Τοῦ Χατζῆ-Μακροῦ τὴ φήμη μὲ τῶν τούρκων τὴ λαχτάρα·
Σὰν ἀντάρα τρικυμίας π' ἀντηχεῖ ἵσθι ἀντηχημά σου²,
Σὰν πολέμου ἄσμα τρέχει, Φελουζῆ, τὸ ὄνομά σου.

Τέτοια ἄσματα ξαφνίζουν τὸ Μεχμέτ-Ἀλῆ ἵσθι ὕπνον
Τὴ στιγμή ποῦ ἔχαμογέλα μ' ὄνειρο γλυκὸ τὴν Κρήτη·
Κόβουνε τὴν ὕρεξιν τοῦ τέτοια ἄσματα ἵσθι δειπνον
Κι' ἀνεβαίνῃ ἢ προσευχὴ του σὰν βλασφήμια ἵσθι Προφήτη·
Κι' ἐβουλήθη καὶ τὴ σκέψιν ἔκαμε στρατὸ καὶ στόλον
Τὴν τρελλὴν νὰ πάρῃ Κάσον μὲ ἀνδρεία καὶ μὲ δόλον.

¹ Ὁ γνωστὸς τοῖς πᾶσι περίφημος οὗτος στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ καὶ τὴν Συρίαν ἐνώσας μὲ τὸ κράτος του καὶ ἐξελληνίσας αὐτήν.

² Σαντηρημάς λέγεται ὁ ναυτικὸς τῶν Ἑλλήνων ἀκινάκης, ὅστις ἄλλως με-
τονομαζόμενος, θὰ ἔχανε τὸ ποιητικὸν καὶ ἱστορικὸν γνῶρισμά του.

Τ' εἶν' ἡ Κάσος; ἓνα μαῦρο εἰς τὰ κύματα κοτρῶνι,
Ποῦ θὰ ἑκατρακυλίσθῃ ἀπὸ τοὺς κρημνοὺς τῆς Κρήτης,
Καὶ τὸν ἴσκιό της ἡ Κρήτη εἰς τὴν Κάσο της ἀπλώνει
Ὡσὰν μῆνα ποῦ σκεπάζει τὸ ἀδύνατο παιδί της·
Ὁ Μεχμέτ-Ἀλῆς ὡς τόσο τὴν κυκλώνει μὲ χιλιάδες
Καὶ τὰ κύματα τῆς Κάσου σαβανῶνουν Ἀραπάδες.

Νὰ τὴν τρίψουνε καὶ σκόνη νὰ τὴν ριζούν ὅτὸν ἀέρα
Αἴγυπτος καὶ Βαβυλῶνία μὲ ἀπόφρασι ξαμῶνουν
Καὶ χτυπᾶνε καὶ χτυπιοῦντε ἓνα μῆνα νύχτα, ἕμερα
Καὶ τοὺς ἔρχοντε χιλιάδες κι' ἡ χιλιάδες τελειῶνουν,
Ὡς π' ἀπόκαμν κ' ἐπῆραν τὴ ντροπὴ νοτιὰ ὅσῃν πλώρη
Καὶ ὅτὸ κύμα ξαποστένει ἡ σερμὴ τοῦ Κάσου Κόρη³.

Σὰν τὴν ἄδικη κατάρρα ποῦ βουίζει δίχως βλάβη,
Ὁ Κροκόδειλος τοῦ Νείλου τὴ Μεσόγειο ἀφίνει·
Ἡ φωτιὰ ποῦχε νὰ κάψῃ εἰς τὰ σπλάγγνα του ἀνάθει
Κ' ἀντὶ ξένο καὶ ἄθωο τὸ δικό του αἷμα πίνει·
Τὰ Κασιώτικα κερῆθια σὰν ἰχθυεῖσιν κοντὰ του,
Τὸν χτυπᾶνε, τὸν ζαλίζουν, τοῦ συντρίβουν τὴν οὐρά του.

Μὲ τῆς νίκης τὸν ἀέρα κατεβαίνουνε κι' ἀστράφτουν
Σ' τ' ἄγρια κύματα τῆς Κρήτης μέσα ὅτὸ ξεψύχημά της,
Στάρι, βόλια καὶ μπαροῦτι ἀπ' τὰ σπλάγγνα του ξεθόφτουν
Καὶ τὰ ἕξηνστικωμένα ζωντανεύουν ἄρματά της·
Ὅπως μῆνα ὅτὸ χαμό της ζωντανεύει τὸ παιδί της
Μ' ἀστραπαῖς καινούργιας ὄλα τὰ βουνὰ βροντοῦν τῆς Κρήτης.

³ Ἀπὸ τοῦ πρώτου οἰκιστοῦ αὐτῆς Κάσου υἱοῦ τοῦ Ἑλλήνος Κλεώγου, ἐκλήθη Κάσος, ἥτις ἀκμάζουσα διὰ τῆς ναυτιλίας της κατὰ τοὺς ἀρχαίους της καιροὺς ἀπέστειλεν ἀποικίαν εἰς τὸ διὰ τοῦτο καλούμενον Κάστιον ἄρος ἐν Συρίᾳ (Στέφ. Βυζάντ. 13. V.).

Σ' ἄν τῆ σπιθα τῆ μικροῦλα ὅπου ἓνα κόσμος καίει,
Τῆ μικρῇ 'στὸ σῶμα Κἄσο καὶ εἰς τὴν καρδίᾳ μεγάλῃ
Ποῦ γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα 'στὴν ἀσπίδα τῆς ἐκπνέει,
Μοῦσ', ἀκούραστο ἀηδόνι 'στὴ χλωμῇ τῆς δάφνῃ ψάλλει.
Νὰ ὀρθρίσης 'στὸ βωμό τῆς σὲ καλ' ἢ Ἐλευθερία!
Ψάλλε, Μοῦσα μου, τῆς Κἄσου τὰ δεινὰ καὶ τὴν ἀνδρεία.

Τοῦ Μεχμεταλῆ ὁ πόνος ζωντανὸς 'στὴν κατασχύνῃ,
Ποῦ σ' ἄν φῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναστάσεως ἐχύθη,
Φεῖδι ἔγινε 'στὰ σπλάγγνα τοῦ Ναυάρχου Χουσεΐνη
Κι' ἐπερίζωσε τὴν Κἄσο μ' ἄμετρα βαρβάρων πλήθη·
Μὲ σαράντα ἄρμαμένα, καρχαρίας πεινασμένους
Τὴν καρδίᾳ νὰ ξεριζώσῃ ἀποφάσισε τοῦ Γένους.

'Αραδιάζοντε 'στὸς βράχους μ' ἄρματα παλῆὰ οἱ Γέροι·
Κανονιαῖς χιλιάδες πέφτουν ποῦ σὸ ἀντήχημα πληθένου
Καὶ μυριόφωνη φοβέρα κάθε κανονιά προφέρει·
Μὰ ἡ ἐκκλησιαῖς τῆ γλῶσσα Κραταιοῦ Θεοῦ σημαίνουν
Κ' ἡ φοβέρ' ἀντιχτυπᾷ καὶ 'στὸς Τούρκους 'πισοστρέφει
Καὶ 'στῆς φλόγες ἀκλουθᾷ τῆς μανάδες τους τὰ βρέφῃ.

'Μέρα κάνουνε τὴ νύχτα σ' ἄν μετέωρα σμυδράλια,
Τοῦ καπνοῦ τὰ μαῦρα νέφη νύχτα κάνουν τὴν ἡμέρα
Καὶ μ' ὀλόρθα πολεμᾷνε οἱ Κασσιῶταις τὰ κεφάλια
Καὶ 'στὰ κρέατα χωνεύει κάθε μιὰ Κασσιῶτῃ σφαῖρα·
'Αρχηγὸς ὁ Διάκο-Μάρκος ὁ χρυσόμαλλος Ἀπόλλων,
Τὴν ἀνδρεία ἀύγατένει τῶν πατριωτῶν του ὅλων.

Λυγεραῖς Κασσιοτοπούλαις σ' ἄν λουλούδια ψυχωμένα,
Σ' τοὺς Πολεμιστᾶδες τρέχουν μὲ τὸ φίλημα στὰ χεῖλη
Καὶ ἡ μάνιτ' ἀύγατένει στῆς καρδιαῖς καὶ εἰς τὰ φρένα
Καὶ μουγγρίζουν 'στὸ περιγιάλι λαβωμένοι τοῦρκοι χιλιοί·
Τώρα... τῶν Βαρβάρων τόσο ἀύγατέν' ἢ λύσσα τώρα,
'Ὅπου λὲς ὅτι τῆς Κἄσου ἡ στερνὴ σημαίνει ὦρα.

Τέτοιαις ὥραις 'πού 'στά ἔθνη κάθε μέρα δὲν σημαίνουν,
Πεντακόσια λεοντάρια ἀπ' τὴν Κρήτη ροβολᾶνε
Κι' ἀπὸ κύματος εἰς κύμα εἰς τὴν Κάσσο κατεβαίνουν
Και ἡ Κάσσο μὲ τὴν Κρήτη μ' ἓνα φίλημα χουμᾶνε.
Τοῦρκοι, Ἕλληνες, καρᾶδια, βράχοι, κύματ' ἀφρισμένα,
'Ἡ φωτιὰ τ' ὀλέθρου σμίγει καὶ τὰ κάνει ὅλα ἓνα.

Χτύπα! χτύπα τοὺς τυράννους σταυρωμένη Ἐλευθερία!
Χτύπα! Ἔχεις εἰς τὴ φύχτα τὸ Σταυρό σου γιὰ κοντάρι·
Μὴ φοβᾶσαι τοὺς βραχάρους 'πού δὲν ἔχουν ἱστορία!
Κάνεις τύραννος δὲν εἶνε τιμημένο παληκάρι·
Νὰ δουλῶς' ἡ Δεσποτεία τοὺς Λαοὺς δὲν θὰ ἡμπόρει
'Ἐὰν μεσ' ἀπὸ τὴ δάφνη ὁ σκορπιὸς δὲν ἐπροχῶρει.

'Ὅλ' οἱ τύραννοι τοῦ Κόσμου δὲν μποροῦν ἀνταμωμένοι,
Τοὺς λαοὺς ν' ἄλυσσοδέσουν ὅπως ξέρ' ἡ προδοσία·
Σκύψε τὸ ἄκυρτο κεφάλι, τώρα Κάσσο προδομένη⁵,
Θαυμαστή καὶ 'στῆς ταρῆς Σου τὴ χρυσὴ φωτοχυσία.
Μοναχὴ γιὰ ὅλους Κάσσο ἐπολέμησες κ' ἐχάθης
Καὶ στὸν ἔνδοξο γαμὸ Σου εἶπαν ὅλοι ποιὰ ἐστάθης.

'Ἡ καταραμέν' ἡμέρα, ἄχ! ποτὲ νὰ μὴ χαράζει,
Ποῦ λαὸς ἀρματωμένος διὰ τὴν Ἐλευθερία,
'Στὸ μαχαίρι τῆς ἀθέου Κατακτῆσεως σπαράζει
Καὶ τηράζει τὰ παιδιὰ του νὰ τὰ τρώγ' ἡ ἐξορία.
Ψάλλε, Μουσά μου τῆς Κάσσο τὴν ἀνδρεία καὶ τὰ πάθη
Ποῦ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὅλη ἐπολέμησε κι' ἐχάθη.

Λάμπει 'στὰ καυμένα σπήττα ἡ ἐρημωμένη Χώρα
Καὶ τὰ γυναικόπαιδ' αὐτῆς στιβαγμένα 'στῆς φρεγάδες,

5 Ὁ κατάπτυστος Ζαχαριάς αἰχμάλωτος διατελὼν ἐν τῇ Τουρκικῇ Ναυαρχίᾳ προῦθωκε τῷ Χουσεϊν-βέη τὴν ὡς ἀπόρητον ἀφθεῖσαν ἀφροῦρητον παρὰ τῶν Κασσιῶν θέσιν «Ἀντιπέρατος» ὅθεν μετὰ χιλιάδων εἰσορμησας αὐτοῖς ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν τῆς ἡρωϊδος Νήσου τὴν 31 Μαΐου 1824.

Τὴν ἀγαπημένη Κάσο γιὰ στερνὴ φορὰ τους τώρα
Ἀντικούζουν ἴσθην φθορὰ τῆς σὰν σὲ λείψανου λαμπάδες.
Βλέπουν καὶ τὸ Διάκο-Μάρκο ἄγγελο τῆς γῆς ἀντάρτη
Ἰστῆς φρεγάδας τοῦ Ναυάρχου κρεμασμένον τὸ κατάρτι.

Εἰς τοὺς δρόμους τὰ κοράκια σκοτωμένους ροκανίζουν,
Ἀδελφούς, γειτόνους, φίλους ἀξεψύχητους ἀκόμα
Ἀθεόφοβοι οἱ Τοῦρκοι ἔρμα πρόβατα σπαθίζουν.
Μόνον γιὰ ν' ἀναστενάζουν τοὺς ἀνοίγεται τὸ στόμα,
Καὶ σὰν ξώφυλλα βιβλίου φοβεροῦ βαθὺ σκοτάδι,
Τῆς δυστυχημένης Κάσου ἔκρυψε κάθε σημάδι.

Χρόνια κλαῖνε οἱ Κασιώταις εἰς τὴν Μπαρμπαριὰ σκυμένοι
Κι' ὅταν γύρισαν ἴσθην Κάσο, ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια,
Σὰν ἀπὸ σεισμὸ τὴν Κάσο ἤσαν ὅλη χαλασμένη,
Κι' ἄκουσαν τῆς κουκουδάγιες τῶν σπητιῶν τοὺς χελιδόνια·
Τῆς εἰκόνας τῶν Ἀγίων εἶδαν σφαλαγκουδιασμέναις
Καὶ τῆς ἀνθηραῖς αὐλαῖς τους ἀπ' ἀγκάθια δασωμέναις.

Ὅχενδραις κουλουριασμέναις ἴστα νυφιάτικα κρεββάτια·
Εἰς τὰ δασωμέν' ἀγκάθια κόκκαλα, κουφάρια τρίζουν,
Πισοστρέφουνε, γυρίζουν, κλειοῦν, ἀνοίγουνε τὰ μάτια,
Κ' ἢ μητέρες τὰ παιδιὰ τους εἰς τὰ σκέλεθρα γνωρίζουν.
Στοιχειωμέναις νυχτερίδες ἴστῆς Κασιανῆς⁶ τὸν τάφο...
Εἶδαν ὅσα δὲν χωροῦνε εἰς τοὺς στίχους, ὅπου γράφω.

Β'.

Τοῦ μοναδικοῦ σκοποῦ σου ἕως ποτ' Ἑλλάς, θὰ χάνῃς
Τὸν καιρὸ ποῦ γιὰ τὰ ἔθνη ὅταν φύγη δὲν γυρίζει;

⁶ Τὴν δόξαν Κασιανὴν φρονούντες οἱ Κάσιοι ὡς συμπολίτιδά των, τιμῶ-
σιν ὡς πολιοῦχον ἁγίαν των.

Θά σέ φάγη, θά σέ φάγη ἡ ζωὴ αὐτὴ ποῦ κάνεις,
Ἵστὴν ζωὴ αὐτὴ κάνένας τὴν Ἑλλάδα δὲν γνωρίζει.
Κλαῖνε ὅσοι σέ τιμῶσι κ' οἱ ἐχθροὶ σου σέ γελαῖνε
Καὶ λουρίδες τοῦ πνιγμοῦ Σου χρυσομέναις Σοῦ κρεμᾶνε.

Εἰς τῆς φλέβες σου κυλάει ὅσο αἷμα ἔχουν χύσει,
Κρήτες, Θραῖκες, Μακεδόνες, Ἴωνες καὶ Ἡπειρώται,
Κ' ἡ Ἑλλάς ἐξῆντα χρόνια ὅλους ἔχει λησμονήσει,
Γιατὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον ἴσθιν Ἑλλάδα Πατριώται.
Τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τῆς γενναίας Κάσου μόνου
Ἐφθανε γιὰ νὰ πλατύνη κάθε ἄλλου Κράτους θρόνον.

Εἶνα ἔθιμα ὡς πότε ; Ἐως πότε ξένα ἦθη ; ...
Τὴν ἀθάνατὴ σου γλῶσσα ἕως πότε θὲ ν' ἀφίνης ;
Ἄπιστη, σὺν ἐκκλησίᾳ ἀλειτούργητη τὰ στήθη,
Αὔριον ἴσθιν ξένη λόγχη θὰ ἔμπορέσης νὰ προτείνης ;
Ἄπο τὸν Σταυρὸν τῆς Κάσου θλιβερὸς Ἱερεμίας
Τί νὰ προφητεῦσω θέλεις, ὦ Λαέ, τῆς ἀνομιᾶς ;

Ἵτὰ χαλάσματα τῆς Κάσου ποῦ ἀχνίζουε ἀκόμα,
Νὰ προσηλωθῆς εἰν' ὄρα τῆς Ἑλλάδος Νεολαία !
Φίλησε τοῦ μαρτυρίου τὸ ἀγιασμένο χῶμα,
Σήκωσε τὴ γκρεμισμένη τῶν Πατέρων σου Σημαία,
Σάλπισε τοῦ Ρῆγα πάλι τὸ ἐλεύθερο τραγοῦδι
Κι' ἀναζήτησε τῆς δάφνης τὸ ἀθάνατο λουλούδι.

Ψάλλε, Μοῦσά μου, τῆς Κάσου τὰ δεινὰ καὶ τὴν ἀνδρεία !
Τόνισε εἰς τῆς χορδαῖς σου τὸν ἠρωϊκὸ τῆς πόνο·
Ὅσα, Μοῦσα, λησμονήσης θὰ τὰ ψάλλ' ἡ ἱστορία.
Καὶ μὲ κόκκαλα Κασίων θεμελιώσαμε τὸ θρόνον.
Διὰ τὴν ἀχαριστία τοῦ καιροῦ μας καταπίνω
Μὴ κατάρα κ' ἐμπνευσμένους ἴστο σταυρὸ τῆς Κάσου κλίνω.
Ἐγγαφρον ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάιον τοῦ 1889.

Π. Σ. Σ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000051228